Adroddiad Gwella Blynyddol – **Cyngor Sir Ddinbych**

Blwyddyn archwilio: 2018-19

Dyddiad cyhoeddi: Mehefin 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1283A2019-20

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Gwilym Bury, Charlotte Owen a Jeremy Evans dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth a chaiff ei benodi gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd at y diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn ceisio darparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19 4

Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol mewn perthynas â gwelliant parhaus ond, fel gyda phob cyngor yng Nghymru, mae'n wynebu heriau wrth symud ymlaen 4

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella 4

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19 6

Atodiadau

Atodiad 1 - statws yr adroddiad hwn 13

Atodiad 2 - Llythyr Archwilio Blynyddol 14

Atodiad 3 - argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19 17

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2018-19

1 I benderfynu ar ystod a natur y gwaith y byddem yn ei wneud yn ystod y flwyddyn, fe wnaethom ystyried faint yr ydym yn ei wybod eisoes o'r holl waith archwilio ac arolygu blaenorol ac o ffynonellau gwybodaeth eraill, gan gynnwys dulliau adolygu a gwerthuso Cyngor Sir Ddinbych (y Cyngor) ei hun. Ar gyfer 2018-19, gwnaed gwaith asesu gwelliant, prosiect asesu risg a sicrwydd, a gwaith ar y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ym mhob cyngor. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2018-19.

2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn Arddangosyn 1.

Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus ond, fel gyda phob Cyngor yng Nghymru, mae'n wynebu heriau wrth symud ymlaen

3 Yn seiliedig ar y gwaith, ac yn gyfyngedig i'r gwaith, a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019-20. Fodd bynnag, mae pob cyngor yn wynebu pwysau ariannol sylweddol a fydd yn galw am sylw parhaus yn y tymor byr a chanolig er mwyn eu galluogi i fod mewn sefyllfa ariannol sefydlog a chynaliadwy.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:

- wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn gwirio yr hyn sy'n digwydd;
- gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
- cynnal arolygiad arbennig, cyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
- argymell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.

5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella ac

ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (Atodiad 3) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2018-19

Disgrifiad o'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, pan fo hynny'n berthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Chwefror 2019	**Asesiad Risg a Sicrwydd** Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor: • rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau; • rhoi trefniadau ar waith i sicrhau gwelliannau parhaus; a • gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu amcanion llesiant a chymryd camau i'w cyrraedd.	**Yn deillio o'n hadolygiad a thrafodaethau â'r Cyngor nodwyd yr heriau canlynol i'r Cyngor i'w cynnwys yn ein rhaglen archwilio ar gyfer 2019-20:**[1] • asesiad risg a sicrwydd: i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu pan fydd angen rhagor o waith archwilio yn y dyfodol o ran y risgiau i'r Cyngor yn rhoi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau. • cynaliadwyedd ariannol: prosiect sy'n gyffredin i'r holl gynghorau lleol a fydd yn asesu cynaliadwyedd ariannol yn sgil heriau presennol a'r rhai y disgwylir yn y dyfodol. • pwysau cost a chyllidebol ar wasanaethau cymdeithasol: i asesu'r heriau sy'n gysylltiedig â chyllidebau gwasanaethau cymdeithasol.	Amherthnasol

[1] Gallai'r rhain newid os byddai unrhyw faterion risg yn codi yn ystod y flwyddyn

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		• Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015: Pwyslais ar wastraff trefol.	
Mehefin 2019	**Archwiliadau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015** Archwiliad i ba raddau mae'r Cyngor wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd y cam canlynol: Archwiliad o waith i leihau nifer yr eiddo sydd mewn peryg o lifogydd yn Sir Ddinbych.	**Mae'r Cyngor yn cymryd camau calonogol i weithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i leihau'r perygl o lifogydd, ond mae angen iddo ystyried ei gamau nesaf er mwyn gweithredu ar egwyddorion eraill Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015:** • mae'r Cyngor yn cymryd camau i gydbwyso anghenion presennol a hirdymor trwy ganolbwyntio ar gamau hirdymor i atal llifogydd, ond mae angen iddo ystyried cynaliadwyedd gwaith yn y dyfodol; • mae'r Cyngor yn deall heriau'r presennol a'r dyfodol o ran rheoli perygl llifogydd, ond, er ei fod yn cydnabod cyfleoedd i ddatblygu dulliau ategol mwy cynaliadwy, nid yw'n arddangos yn llawn hyd yn hyn ddull sy'n ceisio atal problemau rhag codi yn y dyfodol; • mae'r Cyngor wedi defnyddio dull integredig o gyflawni'r gwaith rheoli llifogydd ac mae wedi ystyried sut y bydd canlyniadau'r prosiect o fantais i'w bartneriaid yn ogystal â'i amcanion llesiant ei hun, ond ceir cyfleoedd i'r Cyngor gryfhau ei ddull; • mae cydweithredu yn elfen allweddol o ddull y Cyngor ac mae wedi gweithio'n agos gyda	Dewisodd y Cyngor gymryd nifer o gamau o ganlyniad i'r arolwg ac mae manylion y rhain wedi'u nodi yn ein hadroddiad **llawn**.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		phartneriaid i gynllunio a darparu amddiffynfeydd rhag llifogydd, ond gellid cryfhau'r cysylltiadau â'r gymuned ffermio a thirfeddianwyr eraill; ac • mae'r Cyngor yn cynnwys rhanddeiliaid yn effeithiol yn y broses o gynllunio a chyflawni ei gynlluniau rheoli llifogydd ac mae'n ymateb i anghenion lleol, ond mae'n cydnabod bod angen gwneud rhagor o waith i gynnwys rhanddeiliaid a dysgu o'i ddull hyd yn hyn.	
Tachwedd 2018	**Llythyr archwilio blynyddol 2017-18** Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.	• Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau; • Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; • hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2018-19 neu systemau ariannol allweddol; ac • mae gan y Cyngor hanes o reoli ei gyllid, ond bydd yr her ariannol sylweddol yn parhau yn y tymor canolig.	Dim
Archwiliad perfformiad lleol ar sail risg			
Rhagfyr 2018	**Defnydd llywodraeth leol o ddata yn yr adroddiad lleol**	Daeth yr adroddiad cenedlaethol a gyflwynir gyda'r adroddiad lleol i'r casgliad bod awdurdodau lleol ledled Cymru yn araf wrth ddatblygu diwylliant sy'n	C1 Mae safoni ei ddata yn faes y gall yr Awdurdod ei wella'n fwy. Dywedodd ymatebwyr i'n hoffer data fod angen integreiddio a

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
		gwerthfawrogi ac yn defnyddio data mewn modd effeithiol i wella gwasanaethau a chanlyniadau.	gedwir mewn adrannau unigol. Bydd datblygu dull mwy unedig a chorfforaethol o ddefnyddio data yn helpu i ehangu buddion penderfyniadau sydd wedi'u seilio ar ddata i'r holl feysydd gwasanaeth. Bydd yn hanfodol newid y diwylliant er mwyn gwneud hyn a safoni, symleiddio ac integreiddio data. I ddechrau'r broses hon, dylai'r Awdurdod gynnal archwiliad data sy'n canolbwyntio ar fapio pa ddata sydd gan bwy, at ba ddiben a sut y defnyddir y data. Mae ymatebwyr i'r offer data yn cydnabod y gall GDPR helpu yn hyn o beth ond y cedwir data mewn gwahanol ffurfiau ar draws y sefydliad ar hyn o bryd, sydd wedi arwain at systemau anghydnaws a pherchnogaeth wasgaredig ar setiau data amrywiol. C2 Mae'r Awdurdod yn casglu data mewn bron pob achos o ryngweithio â'i ddinasyddion, boed mewn cyfarfodydd, dros y ffôn neu ar y cyfryngau cymdeithasol ac mae angen iddo sicrhau ei fod yn parhau i ddiogelu'r wybodaeth sydd

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			ganddo a hefyd gwneud y defnydd gorau o'r data hyn. Bydd diweddaru gweithdrefnau rhannu data a sicrhau y cânt eu cyfleu i'r holl swyddogion perthnasol trwy hyfforddiant diweddaru – gan ganolbwyntio ar yr hyn y gall pobl ei wneud yn hytrach na'r hyn na allant ei wneud – yn helpu i sicrhau bod rheolwyr gwasanaethau yn gwybod beth y gallant ei rannu a phryd, gan helpu i osgoi unrhyw gamau diangen ac anghymesur i atal risg wrth rannu data. C3 Mae sicrhau adnoddau priodol a chapasiti digonol yn heriau parhaus i bob awdurdod lleol. Yn Sir Ddinbych, mae cyfran sylweddol o uwch swyddogion a ymatebodd i'n hoffer data o'r farn nad yw'r Awdurdod wedi buddsoddi digon o arian i ddadansoddi data yn effeithiol. Heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, gall yr Awdurdod golli cyfleoedd i wella ei effeithlonrwydd a'i effeithiolrwydd yn y tymor hir. Bydd buddsoddi i wneud gwell defnydd o ddata yn arwain at well canlyniadau i ddinasyddion ac at arbedion

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			hirdymor i'r Awdurdod. Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn darparu'r ysgogiad perffaith i'r Awdurdod feddwl am y tymor hir. C4 Dylai'r Awdurdod adolygu amrywiaeth ac ansawdd yr wybodaeth sydd ei hangen ar y rhai sy'n gwneud penderfyniadau a fformat cyflwyno'r wybodaeth honno. Bydd hyn yn galluogi'r Awdurdod i bennu safonau adrodd data corfforaethol i sicrhau bod y data a gyflwynir i uwch swyddogion ac Aelodau Etholedig ar gael yn rhwydd, yn hawdd eu deall ac yn cefnogi'r bobl hynny sy'n gwneud penderfyniadau i gyflawni eu cyfrifoldebau mor effeithiol â phosibl.
Mehefin 2019	Gwasanaethau hamdden	**Cefnogir buddsoddiad parhaus y Cyngor mewn cyfleusterau hamdden gan lefelau uchel o foddhad y cwsmer, ond roedd camau diweddarach yn ei drefniadau a oedd yn effeithiol fel arall ar gyfer ystyried dulliau cyflawni eraill wedi'u brysio, ac arweiniodd hyn at amharu ar drefniadau llywodraethu.**	C1 Dylai'r Cyngor sicrhau nad yw'n cyfaddawdu ar Lywodraethu, trwy bennu digon o amser ar gyfer gwneud penderfyniadau da a sicrhau bod yr holl wybodaeth ar gael mewn da bryd. Er enghraifft, drwy ganiatáu digon o amser ar gyfer craffu cyn gwneud penderfyniadau.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Ebrill 2018	**Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o welliant blynyddol** Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim
Hydref 2018	**Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad** Adolygiad o asesiad cyhoeddedig o berfformiad y Cyngor.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim
Adolygiadau gan gyrff arolygu a rheoleiddio			
Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC) ac Estyn	**Ni chafwyd unrhyw arolygiadau yng Nghyngor Sir Ddinbych yn ystod y cyfnod hwn, ond yn unol â'r arfer, roedd ysgolion a gwasanaethau a arolygwyd gan Estyn sydd wedi'u cofrestru yn destun adolygiad rheolaidd.**		Amherthnasol

Atodiad 1

Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol

24 Cathedral Road / 24 Heol y Gadeirlan
Cardiff / Caerdydd
CF11 9LJ
Tel / Ffôn: 029 2032 0500
Fax / Ffacs: 029 2032 0600
Textphone / Ffôn testun: 029 2032 0660
info@audit.wales / post@archwilio.cymru
www.audit.wales / www.archwilio.cymru

Please contact us in Welsh or English.

Cysylltwch â ni'n Gymraeg neu'n Saesneg.

Y Cynghorydd Hugh Evans – Arweinydd
Judith Greenhalgh – Prif Weithredwr
Cyngor Sir Ddinbych
Neuadd y Sir
Ffordd Wynnstay
Rhuthun
LL15 1YN

Cyfeirnod: 958A2018-19
Dyddiad **cyhoeddi**: 30 Tachwedd 2018

Annwyl Cynghorydd Evans a Judith Greenhalgh

Llythyr Archwilio Blynyddol - Cyngor Sir Ddinbych 2017-18

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o fy nghyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a fy nghyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb Cyngor Sir Ddinbych (y Cyngor) yw:

- rhoi systemau rheoli ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;
- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi datganiadau ariannol yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, ac adolygu hyn yn gyson.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau;

- a chyflwyno tystysgrif yn cadarnhau fy mod i wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol.

Cawsom y datganiadau ariannol drafft ar 15 Mehefin 2018, bythefnos cyn y dyddiad terfyn statudol. Er gwaethaf yr amserlen fyrrach, paratowyd y datganiadau ariannol drafft i safon dda ac fe'u hategwyd gan ddogfennau gweithiol cynhwysfawr ac amserol. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o'r datganiadau ariannol i aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn fy adroddiad o'r Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar 26 Medi 2018.

Ar 28 Medi 2018, cyflwynais farn archwilio ddiamod ar ddatganiadau ariannol y Cyngor yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor. Cyflwynais y dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau ar 28 Medi 2018.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Cyhoeddodd yr Archwilydd Cyffredinol ei Adroddiad Gwella Blynyddol fis Medi 2018, a daeth i'r casgliad bod y Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwella'n barhaus.

Hyd yn hyn, nid yw fy ngwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2018-19 neu systemau ariannol allweddol

Nid yw fy ngwaith parhaus o ardystio ceisiadau a ffurflenni grantiau, wedi nodi unrhyw faterion sylweddol hyd yn hyn o ran y cyfrifon na systemau ariannol allweddol y Cyngor. Byddaf yn adrodd unrhyw faterion allweddol i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol yn fy adroddiad Ardystio Grantiau blynyddol pan fydd rhaglen eleni wedi'i chwblhau.

Mae gan y Cyngor hanes o reoli ei gyllid, ond bydd yr her ariannol sylweddol yn parhau yn y tymor canolig

Cyni sy'n parhau i fod yr her fwyaf sylweddol i gyrff llywodraeth leol yng Nghymru ac mae'r pwysau ariannol hyn yn debygol o barhau yn y tymor canolig. Bydd setliad ariannol diweddar llywodraeth leol yn ostyngiad o 0.5% i gyllid y Cyngor.

Yn 2017-18 adroddodd y Cyngor danwariant o £1.1 miliwn, a gyflawnwyd yn rhannol trwy gyfraniad gwerth £2.1 miliwn a gyllidebwyd o gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd, a ddefnyddiwyd i liniaru pwysau gwasanaethau. Ar 31 Mawrth 2018, cadwodd y Cyngor yr arian wrth gefn yn ei Gronfa Cyngor yn £7.5 miliwn a chadwodd £29.4 miliwn mewn cronfeydd a glustnodwyd (heb gynnwys y Cyfrif Refeniw Tai).

Er mwyn pennu cyllideb wedi’i mantoli ar gyfer 2018-19, bu’n rhaid i’r Cyngor nodi arbedion ac effeithlonrwydd gwerth £4.6 miliwn. Ym mis Hydref 2018, adroddodd y Cyngor fod mwyafrif yr arbedion ac effeithlonrwydd gofynnol wedi’u cyflawni a’i fod ar y trywydd iawn i gyflawni’r £4.6 miliwn. Serch hynny, roedd y Cyngor yn darogan gorwariant ar ddiwedd y flwyddyn gwerth £1.2 miliwn ar wasanaethau a chyllidebau corfforaethol, yn bennaf o ganlyniad i’r pwysau costau parhaus yn yr Adran Priffyrdd a’r Amgylchedd a’r Gwasanaeth Addysg a Phlant. Fe wnaeth y Prif Swyddog Cyllid gynnwys sylwadau yn yr Adroddiad Cyllid i’r Cabinet ym mis Hydref 2018 yn pwysleisio pwysigrwydd parhad gwasanaethau i reoli cyllidebau yn y flwyddyn ariannol bresennol a thu hwnt, yn arbennig yn sgil pwysau ariannol parhaus.

Mae rhagolygon ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn heriol iawn ac yn y blaengynllun ariannol diweddaraf a gyhoeddwyd, rhagfynegwyd diffyg cyllid refeniw gwerth £6.4 miliwn yn 2019-20. Mewn ymateb i’r pwysau ariannol, sefydlodd y Cyngor ei Fwrdd Ail-lunio’r Cyngor ym mis Ionawr 2018 i fod yn gyfrifol am ddatblygu’r fersiwn nesaf o Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor, cefnogi cyflawniad blaenoriaethau Corfforaethol, llywio cyfeiriad strategol ehangach y Cyngor a sicrhau bod proses effeithiol ar waith i gyflawni cyllideb wedi’i mantoli yn flynyddol.

Mae’r sefyllfa ariannol heriol yn cyflwyno risg sylweddol i’r Cyngor. Mae rheoli’r sefyllfa ariannol yn 2018-19 a phennu cyllideb wedi’i mantoli ar gyfer 2019-20 yn flaenoriaethau allweddol ynghyd â diweddaru ei strategaeth ariannol tymor canolig. Byddwn yn parhau i fonitro cynnydd.

Disgwylir ar hyn o bryd y bydd y ffi archwilio ariannol ar gyfer 2017-18 yn unol â’r ffi y cytunwyd arni ac a nodir yn y Cynllun Archwilio Blynyddol.

Yn gywir

Anthony Veale
Cyfarwyddwr Ymgysylltu
Ar gyfer ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2018-19

Crynodeb o'r cynigion ar gyfer gwella sy'n berthnasol i lywodraeth leol, sydd wedi'u cynnwys mewn adroddiadau cenedlaethol a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ers cyhoeddi'r AGB diwethaf.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2018	**Caffael Capasiti Trin Gwastraff Gweddilliol a Gwastraff Bwyd**	A1 Mae'r rhagamcanion ar gyfer y tri phrosiect gwastraff gweddilliol yn y Rhaglen yn tybio y bydd cyfanswm y gwastraff gweddilliol yn cynyddu hyd ddiwedd y contractau, ar draws y 14 o gynghorau sy'n cymryd rhan. Os yw'r rhagamcanion hyn yn gywir, byddai angen i rywbeth mawr ddigwydd ar ôl 2040 er mwyn cyrraedd sefyllfa dim gwastraff ar draws yr ardaloedd cyngor hyn erbyn 2050. Os nad yw'r rhagamcanion yn gywir, ceir risg y bydd cynghorau'n talu am gapasiti na fydd ei angen arnynt. **Rydym yn argymell y dylai Llywodraeth Cymru:** • **wrth adolygu strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff, ystyried sut mae ei huchelgais o sicrhau na cheir unrhyw wastraff gweddilliol erbyn 2050 yn gyson â'r rhagamcanion cyfredol ar gyfer trin gwastraff gweddilliol; a** • **gweithio gyda chynghorau i ystyried effaith newidiadau mewn rhagamcanion ar gost debygol prosiectau gwastraff gweddilliol, ac unrhyw gamau lliniarol y mae angen eu cymryd i reoli'r costau hyn.**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		A2 Hyd yma, mae cymorth rhaglen Llywodraeth Cymru wedi canolbwyntio'n bennaf ar ddatblygu a chaffael prosiectau. Gan fod y rhan fwyaf o'r prosiectau bellach yn weithredol, mae'r sylw wedi troi tuag at reoli contractau. **Rydym yn argymell y dylai Llywodraeth Cymru barhau i oruchwylio prosiectau yn ystod y cam gweithredol drwy:** • **adeiladu ar ei model presennol, lle mae'n darparu unigolion profiadol i gynorthwyo i ddatblygu a chaffael prosiectau, a gwneud yn siŵr bod mewnbwn ar gael er mwyn cynorthwyo i reoli contractau os oes angen;** • **nodi ei disgwyliadau gan gynghorau o ran rheoli contractau;** • **sicrhau bod partneriaethau'n ailystyried eu rhagamcanion gwastraff a'r risgiau cysylltiedig bob hyn a hyn, er enghraifft er mwyn adlewyrchu amcanestyniadau cyfredol o'r boblogaeth neu ragolygon economaidd; a** • **chael gwybodaeth reoli sylfaenol gan bartneriaethau ynghylch ffioedd clwyd a daladwy, faint o wastraff a anfonwyd i'r cyfleusterau ac ansawdd gwasanaeth y contractwr.**
Tachwedd 2018	**Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig**	A1 O ganlyniad i newidiadau economaidd-gymdeithasol, seilwaith gwan a newidiadau yn y ffordd o ddarparu gwasanaethau a chyfleusterau allweddol, mae cymunedau yng Nghymru wledig wedi dod yn elfen weddilliol. **Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn cefnogi cyrff cyhoeddus i weithredu dull mwy integredig o ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy:** • **adfywio rhaglenni grant gwledig er mwyn creu strwythurau ariannol cynaliadwy, gyda dyraniadau aml-flwyddyn; a**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		• **chynorthwyo pobl a busnesau i fanteisio i'r eithaf ar gysylltedd digidol trwy raglenni cymorth busnes ac addysg oedolion mwy effeithiol, wedi eu targedu.** A2 Mae rôl Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn esblygu ond mae yna gyfleoedd i fynegi cydweledigaeth gliriach a mwy uchelgeisiol ar gyfer Cymru wledig (gweler paragraffau 2.2 i 2.9 a 2.28 i 2.31). **Argymhellwn fod gwasanaethau cyhoeddus sy'n bartneriaid i'r Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ymateb yn fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwyneb trwy:** • **asesu cryfderau a gwendidau eu cymunedau gwledig gwahanol gan ddefnyddio Offeryn Prawfesur Gwledig Llywodraeth Cymru ac adnabod y camau lleol a strategol y mae arnynt angen eu cymryd i gefnogi cynaliadwyedd cymunedol a chytuno arnynt; a** • **sicrhau bod y Cynllun Llesiant Lleol yn cyflwyno gweledigaeth sy'n fwy gobeithiol ac uchelgeisiol ar gyfer 'lle' gyda chydflaenoriaethau a gydgynhyrchwyd gan bartneriaid, ar y cyd â dinasyddion, i roi sylw i heriau y cytunwyd arnynt.** A3 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau cyhoeddus angen meddwl yn wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). **Argymhellwn fod cynghorau yn darparu ymateb sy'n fwy effeithiol i'r heriau y mae cymunedau gwledig yn eu hwynebu trwy:** • **sicrhau bod gan gomisiynwyr gwasanaethau ddata ar gostau a gwybodaeth ansoddol ar y dewis llawn o opsiynau sydd ar gael ar gyfer gwasanaethau; a** • **defnyddio barn dinasyddion am ba mor fforddiadwy, hygyrch, digonol, derbyniol ac 'ar**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		gael' y mae gwasanaethau'r cyngor i deilwra sut i ddarparu ac integreiddio gwasanaethau. A4 Er mwyn cynorthwyo i gynnal cymunedau gwledig, mae ar wasanaethau angen gwneud pethau'n wahanol yn y dyfodol (gweler paragraffau 3.1 i 3.12). **Argymhellwn fod cynghorau yn gwneud mwy i ddatblygu cydnerthedd cymunedol a hunangymorth trwy:** • **weithio gyda chyrff perthnasol fel Canolfan Cydweithredol Cymru i gefnogi menter gymdeithasol a modelau busnes mwy cydweithredol;** • **darparu allgymorth cymunedol wedi'i deilwra ar gyfer y rheini sy'n wynebu rhwystrau niferus sy'n eu hatal rhag defnyddio gwasanaethau cyhoeddus a chael gwaith;** • **gwella ac adnabod rôl cynghorau tref a chymuned trwy fanteisio ar eu gwybodaeth leol a'u cefnogi i wneud mwy;** • **annog ymagwedd fwy integredig at ddarparu gwasanaethau mewn ardaloedd gwledig trwy sefydlu hybiau cymunedol sy'n rhychwantu gwasanaethau cyhoeddus, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal;** • **galluogi gweithredu lleol trwy gefnogi trosglwyddiad asedau cymunedol ac adnabod yr asedau hynny y byddai'n addas eu trosglwyddo, a sicrhau bod y systemau cywir ar waith i wneud i bethau ddigwydd; a** • **gwella arweiniad yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb, hyfforddiant a choetsio ac annog unigolion i wirfoddoli.**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2018	[Rheoli Gwastraff yng Nghymru: Ailgylchu Trefol]()	A1 O waith meincnodi, gwelwyd bod yr amrywiaeth yng nghost rhai gwasanaethau rheoli gwastraff yn destun syndod (paragraffau 1.31-1.39). **Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau i gael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd yr amrywio mewn gwariant ar wasanaethau rheoli gwastraff sydd i bob pwrpas yr un peth, a sicrhau y rhoddir cyfrif am gostau rheoli gwastraff mewn modd cyson.** A2 Mae Llywodraeth Cymru o'r farn fod ei Glasbrint Casgliadau, o'i weithredu'n optimaidd, yn cynnig y dull mwyaf cost-effeithiol yn gyffredinol o gasglu adnoddau ailgylchadwy, ond yn bwriadu gwneud gwaith dadansoddi pellach (paragraffau 1.40-1.51). **Wrth ddadansoddi ymhellach er mwyn cael dealltwriaeth well o'r rhesymau wrth wraidd y gwahaniaethau yn y costau a adroddwyd gan gynghorau, a'r effaith ar gostau lle mabwysiadwyd y Glasbrint Casgliadau gan y cynghorau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru:** • **archwilio sut y gallai'r gost o gasglu deunyddiau ailgylchadwy sych effeithio ar gyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau rheoli gwastraff ar garreg y drws i aelwydydd; a** • **chymharu'r costau gwirioneddol â'r costau a fodelwyd yn flaenorol yn rhan o'r adolygiad a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru o'r Glasbrint Casgliadau, yn achos cynghorau sydd bellach yn gweithredu'r Glasbrint Casgliadau.** A3 Yn lle'r targedau ailgylchu cyfredol sy'n seiliedig ar bwysau, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i ystyried opsiynau amgen a all ddangos yn well sut y mae'n cyrraedd y nod o ran ei hôl troed ecolegol a lleihau allyriadau carbon (paragraffau 2.38-2.45). **Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno mesurau perfformiad i ddisodli neu ategu'r targed cyfredol i ailgylchu, compostio ac**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		ailddefnyddio gwastraff. Pwrpas y mesurau hynny fyddai canolbwyntio o'r newydd wrth ailgylchu ar yr adnoddau gwastraff sy'n cael yr effaith fwyaf o ran lleihau carbon ac/neu sydd yn brin. Rydym yn cydnabod y gallai fod angen i Lywodraeth Cymru ystyried fforddiadwyedd casglu data ar gyfer unrhyw ddull arall o fesur. A4 Wrth ailwampio Tuag at Ddyfodol Diwastraff, mae angen i Lywodraeth Cymru ddangos bod y manteision cynaliadwyedd ehangach a geisir drwy ailgylchu trefol yn cynnig gwerth, ac na ellir defnyddio dulliau eraill rhwyddach a rhatach i'w sicrhau, gan gynnwys ymyraethau rheoli gwastraff eraill, ond heb gyfyngu i hynny o reidrwydd (paragraffau 2.52-2.53). **Yn y strategaeth gwastraff ddiwygiedig, dylai Llywodraeth Cymru ddangos ei bod hi nid yn unig yn bosibl i ailgylchu cyfran fwy o wastraff trefol, ond y bydd gwneud hynny'n sicrhau'r cyfraniad mwyaf posibl ganddi tuag at gyflawni amcanion datblygu cynaliadwy.**
Tachwedd 2018	Darparu Gwasanaethau Llywodraeth Leol i Gymunedau Gwledig: Trosglwyddo Asedau Cymunedol	A1 Mae angen i awdurdodau lleol wneud mwy i sicrhau bod y broses o Drosglwyddo Asedau Cymunedol yn symlach ac yn fwy deniadol, helpu i feithrin gallu Cynghorau Cymuned a Thref, rhoi rhagor o arweiniad iddynt o ran sicrhau cyllid, a gofalu eu bod yn cefnogi modelau datblygu cymunedol eraill, er enghraifft mentrau cymdeithasol sy'n cefnogi gwerth cymdeithasol a chyfranogiad dinasyddion. **At hynny, rydym yn argymell bod awdurdodau lleol yn monitro ac yn cyhoeddi nifer yr achosion o Drosglwyddo Asedau Cymunedol ac yn mesur effaith gymdeithasol trosglwyddiadau o'r fath.** A2 Mae gan awdurdodau lleol gyfle sylweddol i ddarparu gwell help a chymorth, a hynny mewn modd mwy amlwg, cyn, yn ystod, ac ar ôl y broses o drosglwyddo asedau cymunedol. **Down i'r casgliad bod yna gryn le i wella'r gwaith**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		cynllunio busnes a pharatoi ar gyfer trosglwyddo asedau cymunedol, yn ogystal â'r ôl-ofal. Rydym yn argymell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol: • **nodi rôl trosglwyddo asedau cymunedol wrth sefydlu canolfannau cymunedol, rhwydweithiau arbenigedd a chlystyrau o wasanaethau cynghori ac atal;** • **gweithio gyda chynghorau tref a chymuned i feithrin eu gallu i ymgymryd â rhagor o gynlluniau Trosglwyddo Asedau Cymunedol;** • **nodi'r asedau sy'n addas i gael eu trosglwyddo, ac egluro'r hyn y mae angen i'r awdurdod ei wneud i'w galluogi i gael eu trosglwyddo;** • **sicrhau bod eu polisïau o ran Trosglwyddo Asedau Cymunedol yn cwmpasu'r canlynol yn ddigonol: ôl-ofal, cefnogaeth hirdymor, cymorth ôl-drosglwyddo, cyfeirio at fynediad at gyllid, a rhannu'r dysgu ynghylch yr hyn sy'n gweithio'n dda; a** • **cefnogi arweinyddiaeth yn y gymuned trwy ddatblygu rhwydweithiau o ddiddordeb a hyfforddiant, ac annog unigolion i wirfoddoli.**
Rhagfyr 2018	Aeddfedrwydd llywodraeth leol o ran y defnydd o ddata	**A1** **Mae Rhan 1 o'r adroddiad yn amlygu pwysigrwydd creu diwylliant data cryf ac arweinyddiaeth eglur i wneud gwell defnydd o ddata.**Rydym yn argymell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol: • sicrhau bod ganddynt weledigaeth eglur sy'n trin data fel adnodd allweddol; • sefydlu safonau a chodau data corfforaethol y mae pob gwasanaeth yn eu defnyddio ar gyfer eu data craidd;

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		• ymgymryd ag archwiliad i bennu'r data sy'n cael eu cadw gan wasanaethau ac i nodi unrhyw gofnodion a cheisiadau am wybodaeth dyblyg; a • chreu cyfrif cwsmer integredig canolog fel porth i wasanaethau. **A2** **Er ei bod yn bwysig bod awdurdodau'n cydymffurfio â'r ddeddfwriaeth diogelu data berthnasol, mae Rhan 2 o'r adroddiad yn nodi'r angen iddynt hefyd rannu data â phartneriaid er mwyn sicrhau bod dinasyddion yn cael gwasanaethau effeithlon ac effeithiol. Er nad yw hyn yn golygu bod y ddeupeth hyn yn annibynnol ar ei gilydd, mae ansicrwydd ynghylch cyfrifoldebau diogelu data yn golygu nad yw rhai swyddogion yn rhannu data, hyd yn oed lle bo cytundeb mewn bodolaeth i roi gwybodaeth i bartneriaid.** Rydym yn argymell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol: • darparu hyfforddiant diweddaru i reolwyr gwasanaethau i sicrhau eu bod yn gwybod pryd y gallant rannu data ai peidio, a'r math o ddata y gallant eu rhannu; ac • adolygu a diweddaru protocolau rhannu data er mwyn sicrhau eu bod yn cefnogi gwasanaethau i gyflawni eu cyfrifoldebau rhannu data. **A3** **Yn Rhan 3 o'n hadroddiad, rydym yn dod i gasgliad bod adnoddau digonol a gallu digonol yn heriau parhaus. Fodd bynnag, heb uwchsgilio staff i wneud gwell defnydd o ddata, mae awdurdodau yn colli cyfleoedd i wella eu heffeithlonrwydd a'u heffeithiolrwydd.** Rydym yn argymell bod awdurdodau yn gwneud y canlynol: • dynodi staff sydd â rôl yn y broses o ddadansoddi a rheoli data i gael gwared ar ddyblygu, ac i ryddhau adnoddau i feithrin a datblygu'r gallu i ddefnyddio data; a

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		• buddsoddi yn sgiliau dadansoddi, cloddio a segmentu data y staff, a chefnogi eu datblygiad. **A4 Mae Rhan 4 o'n hadroddiad yn amlygu bod gan awdurdodau ragor i'w wneud mewn perthynas â chreu diwylliant gwneud penderfyniadau dan arweiniad data, ac o ran datgloi potensial y data y maent yn eu cadw.** Rydym yn argymell bod awdurdodau lleol yn gwneud y canlynol: • gosod safonau adrodd ar ddata i sicrhau bod y safonau data gofynnol yn ategu'r broses o wneud penderfyniadau; a • sicrhau bod mwy o ddata agored ar gael.
Mawrth 2019	Rheoli Gwastraff yng Nghymru – Atal Gwastraff	**A1 Cynyddu'r pwyslais ar atal gwastraff er mwyn adlewyrchu amcanion cyffredinol Tuag at Ddyfodol Diwastraff** Awgryma'r data sydd ar gael ar faint o wastraff a gynhyrchir bod cynnydd cymysg o ran cyflawni targedau atal gwastraff Llywodraeth Cymru. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gwneud y canlynol: a) ailedrych ar y flaenoriaeth berthnasol y mae'n ei rhoi i ailgylchu ac atal gwastraff fel rhan o'i hadolygiad o Tuag at Ddyfodol Diwastraff; b) gosod y disgwyliadau ar wahanol sefydliadau a sectorau ar gyfer atal gwastraff yn eglur; ac c) ailedrych ar ei thargedau atal gwastraff cyffredinol a'r ffordd y mae wedi mynd ati i'w monitro, gan ystyried y cynnydd hyd yn hyn, enghreifftiau o wledydd eraill ac yng nghyd-destun yr amcanestyniadau cyfredol am wastraff a fydd yn cael ei gynhyrchu hyd at 2050. **A2 Gwella data ar wastraff masnachol, diwydiannol, adeiladu a dymchwel**

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
		Mae Llywodraeth Cymru yn bartner mewn gwaith cychwynnol i asesu dichonoldeb datblygu datrysiad digidol newydd i olrhain yr holl wastraff. Os na fydd yr opsiwn dewisol hwn yn llwyddo, argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda Cyfoeth Naturiol Cymru i archwilio costau a buddion opsiynau eraill i wella'r data ar wastraff nad yw'n drefol yng Nghymru, gan gynnwys pwerau ychwanegol i ofyn am ddata gwastraff gan fusnesau. **A3 Gwella cyfrifoldeb cynhyrchwyr a defnyddio ysgogiadau mwy cyfreithiol, ariannol a chyllidol** Mae gan Lywodraeth Cymru gyfleoedd i ddylanwadu ar atal gwastraff drwy ddeddfwriaeth a chymelliadau ariannol. Gall hefyd ddylanwadu ar newidiadau ar lefel y DU, lle nad yw materion cyllidol wedi eu datganoli. Argymhellwn fod Llywodraeth Cymru yn ystyried a oes angen darpariaethau i ehangu cyfrifoldebau cynhyrchwyr ac oes angen defnyddio pwerau ariannol fel amodau grant, mesurau cyllidol a thaliadau a chymelliadau cwsmeriaid i hyrwyddo a blaenoriaethu'r gwaith o atal gwastraff.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500
Fax: 029 2032 0600
Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales
Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru